

Pravo-levá orientace, představy o nejpřijatelnějším politickém programu a názory na roli státu

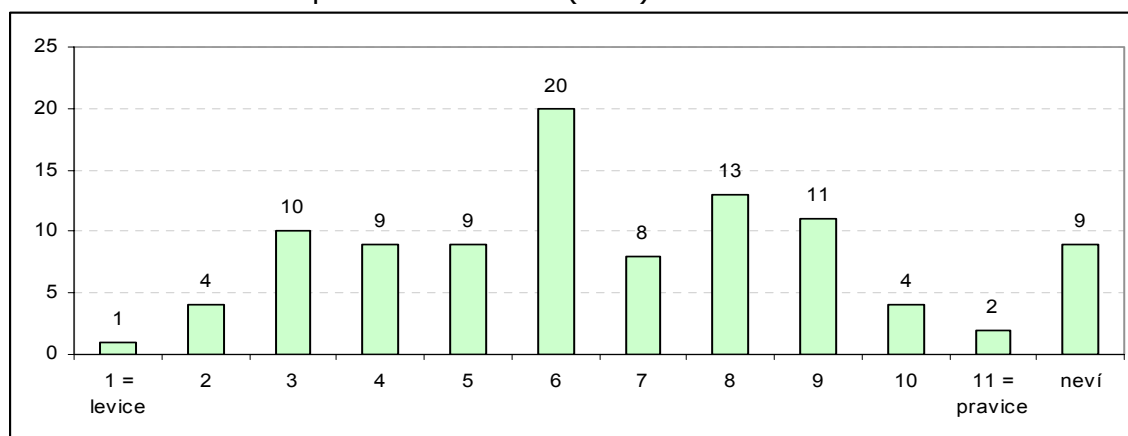
Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2005, v05-12</i>
<i>Otázky:</i>	<i>po.2, ide.42, po.46</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>7. – 14. 2005</i>
<i>Počet respondentů:</i>	<i>1060</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>kvótní výběr</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>12. 12. 2005</i>
<i>Autor výzkumu (ide.42, po.46):</i>	<i>kolektiv řešitelů projektu „Sociální soudržnost“</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Gabriela Šamanová</i>

Do listopadového výzkumu CVVM byla zařazena otázka zjišťující rozložení obyvatel na pravo-levém politickém spektru.¹

Z následujícího grafu je patrné, že na pravo-levém politickém spektru jsou obyvatelé ČR rozloženi tak, jak to odpovídá rozložení většiny znaků v populaci. Největší skupina lidí vykazuje průměrné hodnoty (20 %) a směrem k okrajům se jejich počet poměrně plynule zmenšuje. Do obou extrémních kategorií se pak zařazují dohromady už jen 3 % ze všech respondentů.

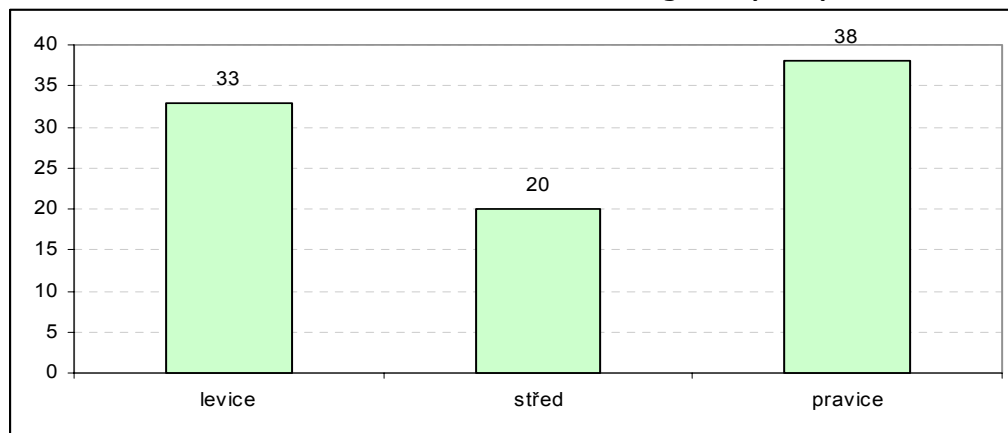
Graf 1: Rozložení na pravo-levé škále (v %)

¹ Znění otázky: V politice lidé někdy hovoří o pravici a levici. Kam byste se sám zařadil na této stupnici?

Pro zjednodušení informace můžeme kategorie sloučit do „levice“ (kategorie vlevo od středu), „středu“, a „pravice“ (kategorie vpravo od středu). Od střední kategorie vlevo se zařadila třetina účastníků výzkumu, vpravo pak 38 % dotázaných.

Graf 2: Pravo-levá orientace – sloučené kategorie (v %)

V tabulce 1 je znázorněno srovnání aktuálního šetření sebezařazení respondentů na škále pravice-levice s výsledky předchozích výzkumů.

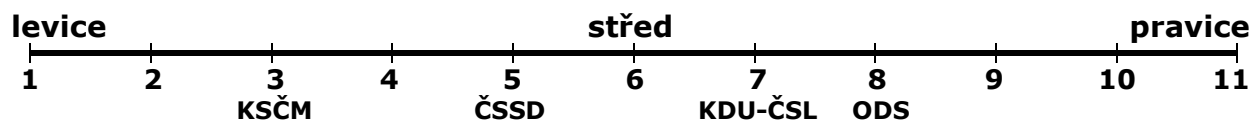
Tabulka 1: Pravo-levá orientace – časové srovnání (v %)

	2002/10	2003/10	2004/01	2005/11
levice	32	32	32	33
střed	22	20	20	20
pravice	37	41	39	38
neví	9	7	9	9

Přesvědčení obyvatel ČR o vlastní politické orientaci je zřejmě poměrně stálou veličinou. Svědčí o tom výsledky výzkumů provedených v posledních třech letech, které se v poměru mezi počtem levicově a pravicově orientovaných respondentů nijak významně neliší.

Sebezařazení na škále pravice-levice úzce souvisí se stranickými preferencemi. Následující graf 3 zobrazuje postavení skupin sympatizantů parlamentních stran² na škále pravice-levice (pro jednotlivé skupiny sympatizantů byla vypočítána průměrná hodnota zařazení příslušných respondentů).

Graf 3: Pravo-levá orientace podle skupin sympatizantů politických stran

Za výrazně nejlevicovější se označují příznivci KSČM, za nejpravicovější naopak příznivci ODS. Nejblíže středové pozici se pak nacházejí sympatizanti ČSSD (nalevo od středu) a přívrženci KDU-ČSL (napravo od středu).

² Strana US-DEU nebyla do analýzy zahrnuta, protože počet respondentů, kteří uvedli tuto stranu, je pro podrobnější analýzy příliš malý.

Z hlavních sociodemografických ukazatelů je politická orientace výrazněji ovlivněna pouze věkem a vzděláním respondentů. Zjednodušeně lze říci, že do levé poloviny spektra se zařazují především lidé staršího věku a ti s nižším dosaženým vzděláním, se vzrůstajícím vzděláním lze pozorovat tendenci situovat se spíše doprava. Zajímavý rozdíl lze najít i mezi muži a ženami. Ženy se obecně zařazují blíže ke středu stupnice než muži. To má za následek, že mezi muži lze najít jak více levicově, tak více pravicově vyhraněných než mezi ženami, které tíhnou spíše k neutrálnímu stanovisku.

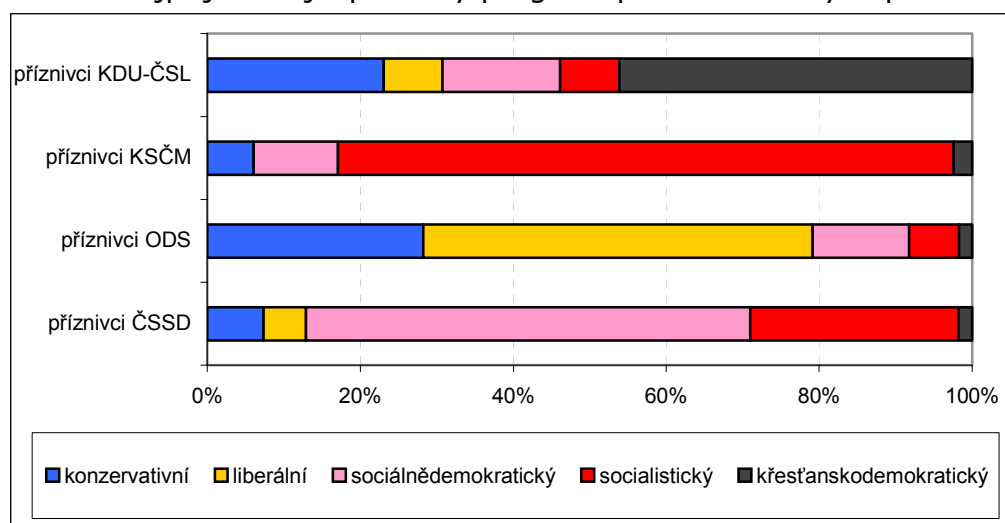
Do výzkumu byla zařazena také otázka zjišťující, který politický program je pro dotázané nejpřijatelnější.³ Nejčastěji oslovení občané hodnotili jako nejpřijatelnější program sociálnědemokratický (23 % dotázaných), liberální (20 %) a socialistický (19 %). S odstupem pak program konzervativní (13 % odpovědí). Ekologický program byl nejpřijatelnější pro 7 % dotázaných. Křesťanskodemokratický či křesťanskosociální a národní či vlastenecký program byl nejsympatičtější pouhé desetině dotázaných. Komunistický program získal podporu 4 % dotázaných a radikální až anarchistický program preferovalo zanedbatelné 1 % dotázaných (viz tabulku 2).

Tabulka 2: Nejpřijatelnější politický program (v %)

sociálnědemokratický	23
liberální	20
socialistický	19
konzervativní	13
ekologický	7
křesťanskodemokratický nebo křesťanskosociální	5
národní a vlastenecký	5
komunistický	4
radikální až anarchistický	1

Také v případě upřednostňování politických programů hrají významnou roli stranické preference. Přehled výběru nejpřijatelnějšího politického programu podle příznivců stran nabízí graf 4.

Graf 4: Nejpřijatelnější politický program podle stranických preferencí (v %)

³ Znění otázky: Který typ politického programu je pro Vás nejpřijatelnější?

Rozdíl ve volbě nejpřijatelnějšího politického programu se projevil také mezi muži a ženami. V šetření se ženy častěji než muži hlásily k programu křesťansko-demokratickému (či křesťansko socialistickému) a k programu socialistickému.

V souladu s výsledky předchozí otázky se k liberálnímu a konzervativnímu programu přikláněli spíše lidé s vysokoškolským vzděláním. Středoškoláci volili nejčastěji program sociálnědemokratický, vyučení program socialistický a lidé se základním vzděláním pak program komunistický.

Významné rozdíly byly zaznamenány také při třídění podle věku dotázaných. Lidé z nejmladší věkové skupiny (při srovnání se staršími věkovými kategoriemi) upřednostňovali liberální program. Lidé starší 60 let volili výrazně častěji než lidé z ostatních věkových skupin program socialistický či komunistický.

Další otázka mapovala názory respondentů na roli státu v různých společenských a ekonomických oblastech.⁴ Dotázaným bylo předloženo pět dvojic protikladných výroků, reprezentujících extrémní názorové póly, přičemž dotázaní se měli přiklonit na jednu či druhou stranu (výsledky viz v tabulce 3).

Tabulka 3: Názory na roli státu: paternalismus-liberalismus-autoritářství (v %)

	určitě 1. názor	spíše 1. názor	řešení je někde mezi	spíše 2. názor	určitě 2. názor	
Stát má usměrňovat vývoj hospodářství.	14	20	26	22	14	Vývoj hospodářství se má ponechat trhu; stát má jen určit pravidla a kontrolovat jejich dodržování.
Jednotliví občané a rodiny nesou plnou odpovědnost za to, jak se jim daří.	8	28	37	15	9	Odpovědnost za to, jak se lidem daří, má především stát.
Velikost majetků a výše příjmů je především oprávněným výsledkem snažení jednotlivců a rodin.	8	22	29	21	17	Velikost majetků a výše příjmů je především důsledkem různých nezasloužených výhod.
Nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silnou hlavu státu, která by o všem rychle rozhodla.	5	9	19	25	36	Moc a rozhodování musí být svěřena demokraticky zvolenému parlamentu a jím potvrzené vládě.
V zájmu udržení morálky je potřebné zavedení cenzury.	4	9	24	22	35	Jakákoliv cenzura je nepřipustná.

Rozhodnutí, zda má stát usměrňovat vývoj hospodářství, nebo zda se má vývoj hospodářství ponechat trhu a stát má jen určit pravidla a kontrolovat jejich dodržování, rozdělilo soubor dotázaných na tři zhruba stejně velké tábory, kdy nejmenší skupina (26 %) viděla řešení někde uprostřed, třetina se domnívala, že stát má určitě či spíše vývoj hospodářství usměrňovat a 36 % dotázaných naopak soudí, že vývoj hospodářství se má spíše či určitě ponechat trhu.

36 % dotázaných se přiklonilo k názoru, že za to, jak se lidem daří, nesou odpovědnost jednotliví občané, případně rodiny. Čtvrtině dotázaných byl bližší názor opačný, tedy, že odpovědnost za to, jak se lidem daří, má především stát. Zlatý střed zvolilo v tomto případě 37 % dotázaných.

⁴ Znění otázky: Nyní Vám přečtu vždy dva rozdílné názory na závažné problémy naší společnosti. Máte možnost se přiklonit k prvnímu či druhému názoru. Pokud si myslíte, že pravda je někde uprostřed mezi oběma krajními soudy, volte některé ze středových ohodnocení. Pokud se v problému nevyznáte, nebo neznáte odpověď, řekněte „nevím“.

Mírná většina dotázaných (38 %) považuje velikost majetků a výše příjmů za důsledek různých nezasloužených výhod. 30 % dotázaných naopak za důsledek snažení jednotlivců a rodin. Do středu škály se zařadilo 29 % dotázaných.

U zbývajících dvojic výroků se dotázaní jednoznačně přiklonili v jednom případě na stranu demokraticky zvoleného parlamentu (61 %), ve druhém případě k názoru, že jakákoliv cenzura je nepřipustná (57 %). Zbavit se parlamentu a mít silnou hlavu státu by chtělo mít pouze 14 % dotázaných. Cenzuru pak považuje za potřebnou v rámci udržení morálky 13 % dotázaných.